# Monumenta christiana: Paulinus de Nola şi Niceta de Remesiana *Carmen* XVII

**Traian DIACONESCU**

*The paper tries to identify the strategies used by the Wallachian translator of Septuagint (Ms. 45) in order to elude the pervading 'literalism' of the biblical translation in the pre-modern age. The use of synonyms and the **pia interpretatio** principle, as observed in the first two books of Kings (Ms. 45 version), indicate two key aspects of the freedom of the biblical translator.*

Paulinus din Nola[1] a fost un ilustru scriitor latin şi un renumit om politic – senator, consul, guvernator – care, îndurerat de viaţa păgînă şi de moartea prematură a fiului său, s-a convertit, spre stupefacţia aristocraţiei romane, la creştinism. Şi-a vîndut averea şi a împărţit banii la săraci, ducînd o viaţă de monah, a fost ales episcop de Nola şi a construit, pe mormîntul martirului Felix, o celebră bazilică în care, după obştescul sfîrşit, a fost înhumat. Opera sa, în proză şi în versuri, editată în *Epistulae* şi în *Carmina,* este reprezentativă pentru literatura creştină de la cumpăna veacurilor IV şi V în care a trăit.

Prietenia lui Paulinus din Nola cu Niceta este transfigurată în poemele *Carmen* XVII şi *Carmen* XXVII*,* dedicate episcopului de Remesiana, care vizitase Nola în 398 şi în 402, pentru a depune ofrande la mormîntul Sf. Felix şi pentru a cunoaşte activitatea episcopului din Campania. Prin aceste poeme, Paulinus inaugurează, în literatura creştină, specia lirică *propemticon,* cultivată de Horatius, Propertius, Ovidius şi alţi poeţi latini. Aceste poeme au valoare multiplă, teologică, morală, estetică şi reflectă profilul spiritual al lui Niceta şi procesul de evanghelizare al populaţiei din spaţiul Dunării de Jos.

Aria activităţii apostolice a lui Niceta de Remesiana a provocat controverse aprinse în rîndul exegeţilor. În cultura romînă, Vasile Pîrvan[2], Nicolae Iorga[3],

[1] Pentru viaţa şi opera lui Paulinus din Nola, pe lîngă numeroase istorii literare şi studii monografice recomandăm P. Fabrre, *St. Paulin de Nole et l'amitié chretienne,* Paris, 1949 şi R. P. H. Green, *The poetry of Paulinus of Nola. A study of his latinity,* Bruxelles, 1971, I. G. Coman, *Profilul misionar şi literar al Sf. Niceta de Remesiana,* în volumul *Scriitori bisericeşti din epoca străromână,* Bucureşti, 1979, p. 447-516 şi sinteza noastră *Paulinus din Nola* în *Istoria literaturii latine,* vol. IV, Bucureşti, 1986, p. 580-597.

[2] *Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului daco-roman,* Bucureşti, 1911.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

Constantin C. Giurăscu [4] şi Radu Vulpe[5] au impus, *largo sensu,* o arie misionară în sudul şi în nordul Dunării. Această largă arie o susţine, în diasporă, Alois Tăutu[6]. La mijlocul secolului trecut, Dionisie M. Pippidi[7], într-un studiu doct şi riguros, a restrîns activitatea apostolică a lui Niceta, *stricto sensu,* numai în sudul Dunării. Această lectură istoricizantă a cîştigat numeroşi adepţi şi a fost promovată, în ultima jumătate de secol, de tratatele noastre academice[8].

Poemul lui Paulinus *Carmen XVII,* cu titlul *De reditu Nicetae episcopi* este sursa de bază a controversei de mai sus. În acest lung poem – are 340 versuri scrise în metru safic – poetul latin reflectă artistic itinerariul lui Niceta, care se întoarce de la Nola în Dacia. Poetul exprimă urări de călătorie sub ocrotirea divină, menţionează date geografice şi etnografice şi mărturiseşte, cu precădere, adoraţia sa faţă de activitatea de evanghelizare a lui Niceta în rîndul populaţiei din zona balcanică. Poemul are o structură retorică şi o compoziţie laxă. În *exordium,* reflectă durerea despărţirii, în *narratio* se referă la etapele călătoriei, pe pămînt şi pe apă, din Apulia pînă în Dacia. După o călătorie terestră, de la Nola la Otranto[9], urmează o călătorie pe mare, de la Otranto la Salonic şi, apoi, o deplasare pe uscat de la Salonic la Remesiana. În *epilogus,* întîlnim o încheiere patetică şi simbolică.

Controversele exegeţilor se referă la ultima parte a drumului şi sînt provocate de *toponime* şi *etnonime*. Lămurirea itinerariului care include toponimele *Tessalonica* – v. 20 şi *Tomitana <urbs>* - v. 195 şi interpretarea sferei semantice a etnonimelor *Bessi* – v. 206*, Scytha* – v. 246*„ Getae* – v. 249, şi *uterque Dacus* - v. 249*,* precum şi a sintagmei *Riphaeis Boreasin oris,* – v. 201*,* sînt esenţiale pentru definirea ariei creştinării populaţiei dacoromane de la Dunărea de Jos.

Renunţarea la ruta cea mai scurtă, peste Adriatica, prin Salonic şi Naissus, pentru a trece prin Tesalonic, i-a determinat pe Burton[10] şi Pîrvan să considere că acest itinerariu avea un scop teologic, să întîlnească pe episcopul de Salonic pentru a-i face cunoscute rezultatele vizitei sale la Nola. Era firesc să fie aşa dacă ne amintim că episcopul de Salonic fusese numit de papa Damasus vicar pontifical şi

---

[3] *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, Bucureşti, 1928.

[4] *Istoria Românilor,* I, ediţia a II-a, Bucureşti, 1935: „Niceta din Remesiana a convertit la creştinism pe daco-romanii de pe ambele maluri ale Dunării, pe goţi şi pe bessi. El predică şi scrie în limba latină timp de aproape jumătate de veac şi poate fi socotit, pe drept cuvînt, apostolul nostru naţional; cu atît mai mult cu cît prin naştere era daco-roman" (p. 201).

[5] *Historie ancienne de la Dobroudja,* Bucarest, 1938: „Sf. Niceta, a cărui activitate a avut urmări hotărîtoare asupra creştinării populaţiei daco-romane din Dacia Carpatică, stăpînită de barbari, şi-a întins activitatea pînă la Tomis" (p. 351).

[6] A. Tăutu *Getul Sf. Niceta, episcop al Remesianei,* în „Buna Vestire", III, nr. 1, Roma, 1964.

[7] *Niceta din Remesiana şi originile creştinismului daco-roman,* în vol. *Contribuţii la istoria veche a României,* ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967, p. 497-516.

[8] D. Protase, *Creştinarea dacoromanilor,* în *Istoria Românilor,* vol. II, Bucureşti, Academia Română, 2001: „teza mai veche, după care Niceta din Remesiana ar fi predicat şi la nordul Dunării nu se poate susţine" (p. 599).

[9] Demetrio Marin, *La testimonianza di Paolino di Nola sul cristianesimo dell'Italia Meridionale,* în „Archivo storico pugliese", 27, 1974, p. 160-190.

[10] A. Burton, *Niceta of Remesiana, his life and works,* Cambridge, 1905.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

că vizita lui Niceta la Nola avusese ecou la Roma (v. Paulinus, *Epistulae* XXIX, 14). Mai mult încă, episcopul de Salonic devenise, din anul 396, mitropolit primat pentru provincia Illyricum. Aşadar, itinerariul sinuos al lui Niceta nu poate fi înţeles decît în contextul său teologic.

Referitor la toponimul Tomis, exegeţii au socotit neverosimilă această lectură şi au încercat să rezolve discordanţa cu un răspuns filologic. Termenul *Tomitanam <urbem>,* prezent în manuscris, ar fi o eroare de copist şi de aceea ar trebui emendat. Cu peste două secole în urmă, Pagi[11] a propus varianta *Stobitanam <urbem>,* întrucît de la Salonic spre Scupi, trecerea prin Stobiae reprezintă cea mai scurtă cale spre Remesiana. Această variantă de text, pe care Pîrvan n-a cunoscut-o, a fost adoptată de Pippidi. Pîrvan însă, deşi ironizează ruta ocolită prin Tomis, a explicat[12] totuşi această rută prin scopul teologic al călătoriei de întoarcere. Paulinus schiţează, aşadar, aria de influenţă apostolică a lui Niceta şi legăturile frăţeşti întru Hristos cu episcopii din centrele menţionate.

Tot în perspectivă istoricizantă, trebuie înţeleasă şi ipoteza lui Gh. Ştefan care consideră că *Tomitanam <urbem>* nu se referă la cetatea dobrogeană, ci la localitatea *Tomes*, pe care Procopius o notează printre posturile de apărare refăcute sau zidite de Iustinian în ţinutul Remesianei (*De aedif.* IV, 4). D. M. Pippidi a pus la îndoială această ispititoare propunere pe motiv că Procopius nu a precizat dacă fortăreaţa a fost zidită în secolul al VI-lea, sau exista încă la începutul secolului al V-lea ca *urbs,* nu ca *phroukíon* (v. Pippidi, *op.cit*., p 506, nota 38).

Sintagma *Riphaeis Boreas in oris* a provocat, de asemenea, dispute. Unii exegeţi îi conferă statut de reper geografic, iar alţii îi anulează orice valoare informativă. Ambiguitatea semantică a acestui topos literar a determinat pe Iorga şi Pîrvan să extindă aria misionară a lui Niceta şi la nordul Dunării. Regretatul Pippidi, prudent, conclude că „avem de a face cu exagerări poetice a căror valoare pentru istorie e nulă."[13] De aceea, consideră D. M. Pippidi, aria de activitate a lui Niceta trebuie delimitată numai pe bază de toponime şi etnonime precis identificabile. Acestea se referă la dieceza Remesiana, adică la „imediata apropiere de scaunul episcopal" (p. 512)

Disputele privind etnonimele *Bessi* (v. 205), *Scytha* (v. 245)*, Getae* (v. 249) şi *uterque Dacus* (v. 249) au aceleaşi direcţii polare, sudul şi nordul Dunării. Sintagma *uterque Dacus* a aprins, în gradul cel mai înalt, imaginaţia exegeţilor. Precizăm că Bessii[14] şi Geţii, identificabili cu Goţii, locuiau atît în sudul, cît şi în nordul Dunării. Tot la fel şi dacoromanii. Sintagma *uterque Dacus* a fost interpretată *largo sensu* sau *stricto sensu* ca toate celelalte etnonime la locuitorii din *Dacia Mediteranea* şi *Dacia Ripensis,* ambele în sudul Dunării. Aşadar, aria misionară a lui Niceta se întindea exclusiv în sudul Dunării. În nordul Dunării,

[11] Apud Pippidi, p. 506.
[12] *Op. cit.*, p. 163, nota 742
[13] *Op. cit.*, p. 512.
[14] Pentru răspîndirea bessilor în Balcani, v. Pârvan, *Contribuţii,* p. 162, n. 723, dar şi D. M. Pippidi, op.cit., p. 513 şi notele aferente 60-64.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

stăpînirea hunilor nu sprijinea misionarismul creştin. Hieronymus în *Epistulae* 197, 2, vorbeşte totuşi de începutul creştinării hunilor[15], dar Macarios din Magnesia afirmă că neamurile din nordul Dunării nu cunosc cuvîntul Evangheliei[16]. Aceste opinii contradictorii dobîndesc valoare numai în relaţie cu alte izvoare arheologice sau epigrafice[17]. În secolul al IV-lea, creştinismul avea enclave[18] certe la nordul Dunării (v., printre alte surse, activitatea lui Ulfila şi a Sf. Martir Sava). În urma acestei sumare prezentări a stadiului cercetării poemului scris de Paulinus pentru Niceta putem formula opiniile noastre:

1. Controversele de mai sus, captivante prin argumentare, sînt rezultatul unor lecturi istoricizante care limitează universul literar autonom al poemului la referentul său. Reducerea poemului la nivelul unei surse istorice ignoră însă autonomia artei şi sărăceşte procesul receptării. Paulinus nu este istoric, ci poet care transfigurează realitatea istorică într-un imaginar artistic în care elementele reale şi metareale se acomodează funcţional într-un poem cu structură literară şi cu finalitate teologică.

2. Poetul latin nu şi-a propus să prezinte itinerariul cel mai scurt al lui Niceta şi nici aria misionară a diecezei sale, ci să reflecte aria influenţei lui Niceta şi solidaritatea centrelor creştine din Balcani pe care Niceta urma să le viziteze, cu scop teologic, în drumul său de întoarcere la Remesiana. Trebuie, aşadar, să disociem universul imaginar autonom de referentul său istoric pentru a evita analize inadecvate. În perspectiva acestei disocieri, considerăm că înlocuirea toponimului *Tomitanam <urbem>*, prezent în toate manuscrisele, cu toponimul *Stobitanam <urbem>,* propus de Pagi şi susţinut de Burn şi Pippidi, este neavenită. Această emendaţie ignoră autonomia universului literar şi reprezintă o deturnare a strategiei subiective, argumentative, a poetului latin.

3. În plan istoric, interpretarea *largo sensu* a lui Pîrvan şi cea *stricto sensu* a lui Pippidi se exclud, desigur, dar în planul imaginarului poetic aceste date sînt complementare. Episcopul Niceta, aureolat cu glorie apostolică, a colaborat, fără îndoială, cu episcopii din alte dieceze, în sud sau în nord, în vest sau în est. Hotarele misionare ale lui Niceta, reflectate în poemul lui Paulinus includ spaţii

---

[15] P. L. XXII: „deposuit pharetras Armenius, *Huni discunt Psalterium*, Scythiae frigora fervent calore fidei" (p. 870).

[16] Pentru mărturia lui Macarios, în relaţie cu alte izvoare ale creştinismului daco-roman, vezi D. M. Pippidi, *În jurul izvoarelor literare ale creştinismului daco-roman,* în vol. *Contribuţii la istoria veche a României,* ed. a II-a, Bucureşti, 1967, p. 480-496.

[17] Pentru epigrafia creştină referitoare la Dacia, v. Emilian Popescu, *Christianitas Daco-Romana. Florilegium studiorum,* Bucureşti, 1994.

[18] Dacă originea apostolică a creştinismului din nordul Dunării este ipotetică (v. Eusebius din Caesareea, *Hist. Eccl.* III, 1-3), prezenţa creştinilor în secolul al II-lea, după colonizarea Daciei înfrînte în războiul cu Traian, este o realitate dezvăluită de izvoarele literare la cumpăna secolelor II-III, mai întîi de Tertullianus, *Adversus Iudaeos,* VII şi apoi de Origenes, *In Matth. Comment. Series 39, Ad. Matth.* 24, 9. Aceste texte literare sînt complementare, nu contradictorii, iar dovezile arheologice, rare pretutindeni în lumea romană pentru acest secol, vor confirma în viitor, mărturiile literare. (v. D. M. Pippidi, *În jurul izvoarelor literare ale creştinismului daco-roman,* în vol. *Contribuţii la istoria veche a României,* ed. a II-a, Bucureşti, 1967, p. 480-496).



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

concentrice – aria oficială (Remesiana), aria ipotetică şi verosimilă (vizite la episcopii vecini) şi aria mitologică (toponime poetice). Aceste spaţii interferente reflectă, în ultimă instanţă, aria reală şi virtuală a creştinismului daco-roman la Dunărea de Jos.

4. Exegezele viitoare trebuie să unifice lectura istoricizantă cu lectura literară în care elementele reale, elementele ipotetice şi elementele mitologice reflectă artistic activitatea apostolică a episcopului de Remesiana. Acest poem creştin, pe lîngă funcţiile sale cognitive, psihologice şi estetice, are şi funcţie axiologică. În acest sens, reprezintă un loc geometric în care interferează orizontul mental roman şi cel barbar. Oglindeşte, în lumina sistemului de valori romane, lumea alomorfă barbară din Balcani, de care Roma se apropie tot mai mult pentru a o civiliza prin creştinism. În ultimă instanţă, transfigurează interferenţa dintre *Romanitas* şi *Barbaricum.*

**Bibliografie**

**Mss. romîneşti**

Ms. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Romîne, fondul Blaj, *Manuscrisul romînesc nr. 45*; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Ms. 4389= Biblioteca Academiei Romîne, *Manuscrisul romînesc nr. 4389*; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

**Ediţii ale Bibliei**

1. **Greacă, latină**

FRANKF. = *Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece,* a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.

*Septuaginta, id est Vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes*. Edidit Alfred Rahlfs, Stuttgart, 1979.

VULG. = *Bibliorum Sacrorum juxta Vulgatam clementinam nova editio* (...), curavit Aloisius Grammatica, Typis polyglotis Vaticanis, 1929 [textul este identic cu *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata* (…), Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1565, utilizat de autorul Ms. 4389].

2. **Romînă**

B1688 = *Biblia ádecă Dumnezeiasca Scriptură a ceii Vechi şi ale ceii Noao Leage, toate care s-au tălmăcit dupre limba elinească spre înţelegerea limbii rumîneşti, cu porunca*



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

*preabunului Domn Ioan Şărban Cantacozino Basarabă Voievod* (…), Bucureşti, 1688 [ediție modernă: Institutul Biblic şi de misiune al BOR, Bucureşti, 1988].

B1760 = *Biblia Vulgata (Blaj, 1760-1761)*. Editor coordonator: Ioan Chindriş. Cuvînt înainte de acad. Eugen Simion. Transcrierea textului: Elena Ardeleanu, Mircea Remus Birtz, Ioan Chindriş, Elene Comşulea, Doina Grecu, Elena Mihu, Valentina Şerban. Revizie filologică: Elena Ardeleanu, Elena Comşulea, Doina Grecu, Valentina Şerban. Vol. I-V, Editura Academiei, Bucureşti, 2005 [versiune integrală a VT, realizată de un colectiv condus de episcopul Petru Pavel Aaron între anii 1760-1761].

B1819 = *Bibliia, ádecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii vechi şi a ceii noao, cu chieltuiala Rosieneştii Soțietăți a Bibliei, în Sanktpeterburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819, avgust, 15 zile.*

B1874 = *Sănta Scriptură a Vechiului şi a Noului Testamentu. Edițiune nouă, revăzută după tecsturile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate, Iaşi, 1874.*

B1914 = *Biblia adecă dumnezeeasca Scriptură a legii Vechi şi a Celei Nouă, tipărită în zilele majestății sale Carol I (...).* Ediția Sfîntului Sinod, Bucureşti, 1914.

B1921 = *Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament. Edițiune nouă revizuită după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate,* Bucureşti, 1921.

B1926 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, Bucureşti, Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, 1926 [traducere de D. Cornilescu, nemenționat].

*B1936* = Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament (traducători: Nicodim Munteanu, Gala Galaction, Vasile Radu), Bucureşti, 1936.

B1939 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament, tradusă după textele originale ebraice şi greceşti de preoții profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, din înalta inițiativă a Majestății sale Regelui Carol II,* Bucureşti, Fundația pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1939.

**Dicționare**

Hesyhios, *Lexicon* (P-W), vol. 3-4, ed. M. Schmidt, Halle, 1861 (vol. 3), 1862 (vol. 4) (repr. Hakkert, Amsterdam, 1965).

Liddell-Scott = H.G. Liddell, R. Scott, *A Greek-English Lexicon*. With a revised Supplement, Oxford, 1996.

**Surse secundare**

Didim cel Orb, *Commentarii in Psalmos* (40-44.4), ed. M. Gronewald, *Papyrologische Texte und Abhandlungen*, 12, Habelt, Bonn, 1970.

Ioan Hrisostom, *Ad Stagirium a daemone vexatum*, în PG 47, coll. 423-494.

Ioan Hrisostom, *Homiliae in Epistulam ad Ephesios* (homiliae 1-24), în PG 62, coll. 9-176.



**BDD-A16 © 2009 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)**

Origen, *Selecta in Psalmos 1-150* [Dub.], ed. J. B. Pitra, în *Analecta sacra spicilegio Solesmensi parata* 2-3, Paris, Venice, 1883 (vol. 3), 1884 (vol. 2) (repr. Gregg Press, Farnborough, 1966).

Theodoret al Cirului, *Interpretatio in Psalmos*, în PG 80, coll. 857-1997.

Theodoret al Cirului, *Quaestiones in libros Regnorum et Paralipomenon*, în PG 80, coll. 528-858.



**BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)**

## Carmen XVII. AD NICETAM REDEUNTEM IN DACIAM[1]

Jamne abis, et nos properans relinquis?
Quos tamen sola regione linquis,
Semper adnexa sine fine tecum
Mente futuros?

Pleci acum şi, grăbindu-te ne laşi?
Totuşi pe cei care îi laşi într-o regiune solitară[2]
Vor fi mereu cu tine prin cugete unite
Fără de capăt.

Jamne discedis revocante longe
Quam colis, terra? sed et hic resistis
Sancte Niceta: quoniam et profectum
Corde tenemus.

Pleci acum departe, căci te cheamă ţara[3]
Pe care o cultivi? Dar şi aici rămîi
O, Sfinte Niceta, deoarece, chiar plecat, noi te
Păstrăm în suflet.

I, memor nostri, remaneque vadens
Spiritu praesens, animis vicissim
Insitus nostris, trahe, ferque tecum
Quos geris in te.

Mergi, amintindu-ţi de noi şi, plecînd,
Rămîi prezent cu duhul răsădit în sufletele
Noastre; trage şi du cu tine pe cei care
Îi porţi în tine.

O nimis terra et populi beati!
Quos modo a nobis remeans adibis;
Quos tuo accedens pede visitabit
Christus et ore.

Norocos pămîntul şi fericite popoarele[4]
Pe care, plecînd de la noi, le vei ajunge.
Pe acestea, atingîndu-le cu piciorul şi graiul
Hristos vizita-le-va.

Ibis Arctoos procul usque Dacos,
Ibis Epiro gemina videndus,
Et per Aegeos penetrabis aestus
Thessalonicen.

Vei merge departe pînă la Dacii de sub Ursă[5],
Te vei duce să fii văzut de Epirul geamăn[6]
Şi vei pătrunde prin valurile Egee pînă la Tessalonic[7].

Appulis sed nunc via prima terris
Te vehet, longo spatiosa plano,
Qua Canusino medicata flagrant
Vellera fuco.

Dar acum te petreci pe prima cale largă,
Prin ţarini din Apulia[8], printr-o cîmpie lungă,
Pe unde <localnicii> fierb în purpură canusină[9]
Lîna lucrată.

---

[1] Am reprodus textul latin din J. P. Migne, *Ptrologiae cursus completus,* series Latina, LXI, Paris 1844-1864 şi G. V. Hartel, *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum,* XXIX, Wien, 1894.

[2] Referire la Calabria, regiune în care se afla Nola, reşedinţa episcoplui Paulinus.

[3] Niceta şi-a desfăşurat activitatea în Dacia, în sudul Dunării la Remesiana.

[4] Popoarele pe la care va trece, cu pasul şi graiul, nu constituie aria sa misionară, ci itinerariul întoarcerii la Remesiana.

[5] Sintagma *usque Arctos Dacos* este o metaforă care desemnează ţinuturile arctice, adică Dacia nordică, dimensiune mitologică a călătoriei lui Niceta, nicidecum aria sa misionară.

[6] „Epirul geamăn" este ţinutul din nord-vestul Greciei divizat de Vespasian în *Epirus vetus* şi *Epirus novus.*

[7] Tesalonic este vechiul nume al Salonic-ului de astăzi.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Ast ubi paulum via proferetur,<br>Det, precor, mites tibi Christus aestus,<br>Et levis spiret sine nube siccis<br>Aura Calabris. | Cînd calea fi-va parcursă în parte,<br>Mă rog să-ți dea Hristos o mare blîndă<br>Şi-un vînt uşor , fără nor, să sufle-n<br>Uscata Calabrie[10]. |
| Sicut antiqui manibus prophetae<br>Per sacramentum crucis, unda misso<br>Dulcuit ligno, posuitque tristes<br>Merra liquores; | Cum, prin misterul crucii, s-a îndulcit apa,<br>Cînd toiagul[11] a fost scufundat de mîinile<br>Vechiului profet şi Mara a preschimbat<br>Tristele ape. |
| Sic tibi coelum modo temperetur,<br>Et levi sudo tenuatus aer,<br>Flatibus puris placide salubres<br>Spiret in auras. | Tot astfel acum, prin tine, cerul se potoleşte<br>Şi văzduhul, subțiat sub bolta senină,<br>Respiră calm, prin pură suflare, boarea<br>Cea sănătoasă. |
| Qui solet flatu gravis e palustri,<br>Anguium tetros referens odores,<br>Solvere in morbos tumefacta crasso<br>Corpora vento. | < Văzduhul >, cu suflu greoi, aducînd<br>mirosuri<br>Urîte de şerpi din mlaştini , care dezleagă<br>Adesea-n microbi[12] trupuri umflate de<br>vînturi<br>Vătămătoare. |
| Quem potens rerum Dominus fugari,<br>Sive mutari jubeat: suoque<br>Nunc sacerdoti bona sanitatis<br>Flabra ministret. | Stăpînul cel puternic al lumii<br>Să poruncească să fie gonit şi să se schimbe<br>Iar buna suflare a sănătății să-l slujească<br>acum<br>Pe preotul său. |
| Sicut Aegypto pereunte quondam<br>Noctis et densae tenebris operta,<br>Qua Dei vivi sacra gens agebat,<br>Lux erat orbi. | Precum demult, cînd Egiptul era în ruină,[13]<br>Lumina era acoperită de beznele nopții<br>preadense,<br>Pe unde păşea ginta cea sacră[14] a Domnului<br>Veşnic. |
| Quae modo in toto species probatur<br>Orbe, cum sanctae pia pars fidei<br>Fulgeat Christo; reliquos tenebris<br>Obruat error. | Lumina[15] care acum e mărturisită în lume,<br>Căci partea pioasă a sfintei credințe<br>Fulgeră întru Hristos, iar rătăcirea ascunde-n<br>beznă<br>Pe ceilalți, |

[8] Apulia, provincie din sudul Italiei, azi Puglia, străbătută, în antichitate de *via Traiana.*

[9] Canusia (azi Canossa), localitate în Apulia. *Fuscus Canusium*- plantă marină care se folosea pentru vopsirea în roşu a textilelor.

[10] Referire la zona aridă a Calabriei, sufocată de soare. Regiunea Catalaniei era renumită şi prin cîmpii vaste şi prin mlaştini.

[11] Aluzie la toiagul cu care Moise a îndulcit apa amară de la Mara în deşert (*Iş*, 15, 20 ), cf. şi Paulinus N., *Epist.* 37.

[12] Referire la bolile de malarie provocate de mlaştini.

[13] Referire la celebrele plăgi abătute asupra Egiptului.

[14] Ginta cea sacră este poporul evreu, ales de Dumnezeu şi scos din robia egipteană sub conducerea lui Moise.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

Sic meo, qua se feret actus ora,
Cuncta Nicetae Dominus secundet:
Donec optato patriam vehatur
Laetus ad urbem.

Tot astfel Domnul îl va ajuta pe Niceta
În toate, pe oricare ţărm îşi va duce pasul
Cît va merge vesel, după dorinţă, spre părinteasca
Cetate.

Perge, Niceta, bene qua recurris,
Prosperos Christo comitante cursus,
Quem tui dudum populi fatigant
Nocte dieque.

Du-te, Niceta, cu bine, pe calea de întoarcere,
Căci Hristos însoţeşte paşii tăi rodnici
Pe unde neamurile tale se ostenesc şi ziua
Şi noaptea,

Te reposcentes, ut ager levandis
Cum satis imbrem sitit, utque molles
Cum suas matres vituli represso
Lacte requirunt.

Să te cheme în ajutor precum ogorul
Cînd însetează după ploaie sau precum tineri
Viţei cînd îşi caută mamele lor cu lapte
În uger.

Unde nos justis precibus tuorum,
Qui suum recte repetunt parentem,
Cogimur victo, licet inrepleti,
Cedere voto.

De aceea şi noi, deşi fără voie, sîntem strînşi
Să cedăm dorinţei venite de la rugile drepte
Ale <fiilor> tăi care cer, pe bună dreptate, pe-al lor
Părinte;

Et quia spes jam rapitur tenendi,
Urget affectus placitis favere:
Jam vias illas licet oderimus
Quae rapiunt te:

Şi pentru că deja speranţa de a te ţine ne este
Răpită, iubirea ne face să ne supunem dorinţei,
Chiar dacă urîm căile care te poartă, acum,
Departe;

Odimus quamvis, sed easdem amamus.
Odimus quod te retrahunt: amamus
Quod tuum nobis procul attulerunt
Cernere vultum.

Oricît le urîm, în estimp, noi şi le iubim.
Le urîm pentru că te răpesc, dar noi te iubim
Pentru că ne vor da să vedem de departe
Chipu-ţi.

Quas prius stringi superante amore,
Nunc tibi sterni faciles precamur
Praevio terris pelagoque summi
Nomine Christi.

Constrînşi de iubirea victorioasă, rugămu-ne
Să ţi se deschidă toate cele prielnice,
Cît numele lui Hristos te călăuzeşte pe uscat
Şi pe mare.

Qui tibi factis iter omne campis,
Arduos montes reprimat, cavasque
Impleat valles, salebras adaequet,
Jungat hiatus.

Pentru tine, <Domnul> schimbînd cîmpiile în cale,
Să comprime munţii abrupţi şi să umple
Văile adînci, să niveleze hîrtoape şi să unească
Hăuri,[16]

[15] Lumina simbolizează Evanghelia Mîntuitorului Hristos care începe să fie propovăduită în întreaga lume.

[16] Metaforă care exprimă, cu forţă poetică, puterea divinităţii de a schimba configuraţia fizică a lumii.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Te per Hydruntum Lupiasque vectum,<br>Innubae fratrum simul et sororum<br>Ambient, uno Dominum canentes<br>Ore catervae. | Şi pe tine, care ai mers prin Hydrunt şi prin Lupiae[17]<br>Să te înconjoare cete de fraţi şi surori fecioare<br>Care cîntă, în cor, cu o singură voce, pe Domnul. |
| Quis mihi pennas daret ut columbae,<br>Ut choris illis citus interessem:<br>Qui Deum Christum duce te canentes<br>Sidera pulsant? | Cine ar putea să-mi dăruie aripi ca unei columbe<br>Să ajung mai degrabă la acele coruri<br>Care, îndrumate de tine, cîntînd pe divinul Hristos<br>Atinge-vor stele[18]? |
| Sed licet pigro teneamur aegri<br>Corporis nexu, tamen evolamus<br>Mentibus post te, Dominoque tecum<br>Dicimus hymnos. | Chiar dacă am fi ţinuţi de laţul cel greu<br>Al unui trup bolnav, vom zbura cu mintea<br>În urma ta şi vom cînta cu tine, pentru Domnul,<br>Imnuri. |
| Nam tuis intus simul implicati<br>Sensibus, vel cum canis, ac precaris:<br>Cum tua de te prece cumque voce<br>Promimur et nos. | Căci implicaţi adînc în simţirile tale,<br>Cînd cînţi şi te rogi, ne vom dezveli<br>Odată cu ruga <pornită> din tine şi-odată<br>Cu glasu-ţi. |
| Inde jam terris subeunte ponto<br>Adriae stratus sinus obsequetur,<br>Unde procumbet, zephyroque leni<br>Vela tumescent. | De aici, călătorind pe uscat şi pe mare,<br>Se va supune valul domol, adriatic,<br>Unda se va înclina şi pînzele se vor umfla<br>În molcomul zefir. |
| Ibis illabens pelago jacenti,<br>Et rate amata titulo salutis, armata<br>Victor antemna crucis ibis, undis<br>Tutus, et austris. | Vei merge fără să te scufunzi în marea calmă<br>Şi în corabia întărită cu semnul salvării[19],<br>Triumfător sub antena crucii, ocrotit de Vînturi şi valuri. |
| Navitae laeti solitum celeusma<br>Concinent versis modulis in hymnos,<br>Et piis ducent comites in aequor<br>Vocibus auras. | Veseli corăbierii vor intona obişnuitul Cîntec[20] <al vîslaşilor> în versuri modulate în imnuri,<br>Şi ca însoţitori, chema-vor cu voci pioase <Prielnice> vînturi. |

[17] Hidruntum (azi Otranto) şi Lupiae (azi Lece) sînt localităţi cu viaţă monahală înfloritoare. Poetul, din necesităţi metrice, utilizează un *histeron proteron,* căci întîlneşte în calea sa, mai întîi localitatea Lece şi apoi Otranto.

[18] Hiperbolă, cf. Verg. *Aen.,* 3, 619.

[19] Imaginea crucii, formată din catarg şi din pînze este frecventă la scriitorii creştini ( v. Paulinus N, *Epist.,* 23, 30)

[20] Cîntecul <vîslaşilor> – *celeuma* – regla cadenţa pe care cîrmaciul, numit *cheleustes* – o intona, de aici cîntecul înseamnă imn creştin.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Praecinet cunctis, tuba ceu resultans,<br>Lingua Nicetae modulata Christum,<br>Psallet aeternus citharista toto<br>Aequore David | Pentru toți, precum o tubă răsunătoare,<br>Limba modulată a lui Niceta, <slăvind> pe Hristos,<br>Va intona, pe toată marea, psalmii lui David[21], citaredul<br>Fără de moarte. |
| Audient *Amen* tremefacta cete,<br>Et sacerdotem Domino canentem<br>Laeta lascivo procul admeabunt.<br>Monstra natatu. | Vor asculta Amen-ul[22] delfinii tremurători,<br>Iar pe sacerdotul care slăveşte pe Dumnezeu<br>Îl vor urma de departe, veseli, peştii cei mari,<br>Cu slobode jocuri. |
| Undique alludent patulo verentes<br>Ore delphines, sine voce quamquam,<br>Aemula humanis tamen eloquentur<br>Gaudia linguis. | Pretutindeni vor sălta delfinii viguroşi<br>Cu gura largă şi, deşi fără glas, totuşi<br>Îşi vor dezvălui, cu limbă de om, bucuriile lor<br>Înfocate. |
| Nam Deo quid non sapit atque vivit,<br>Cujus et verbo sata cuncta rerum?<br>Hinc Dei laudem maris ima noscunt<br>Mutaque clamant. | Ce făptură nu simte şi nu trăieşte pentru Dumnezeu<br>Prin cuvîntul Căruia sînt toate semințele lucrurilor?<br>De aceea, adîncurile cunosc lauda Dumnezeului mării<br>Şi mute o strigă. |
| Testis est nobis veteris prophetae<br>Bellua, ad nutum Domini profundo<br>Excita, ut mersum caperet, deinque<br>Redderet haustum. | Martor e pentru noi monstrul vechiului profet[23]<br>Ieşit din adînc la un semn al Domnului,<br>Ca să prindă pe cel scufundat şi apoi pe cel înghițit<br>Să-l reverse. |
| Sed modo ad nostrum ferus ipse vatem<br>Auribus tantum pia devorabit<br>Cantica: impastam saturabit alvum<br>Carmine pastus. | Dar acum, chiar şi un sălbatic cu urechile<br>La preotul nostru va devora cîntecele<br>Atît de pioase: hrana prin cîntec a săturat<br>Nesăturatul pîntec. |
| Qua libet pergas iter, et per undas,<br>Perque tellurem, licet, et per hostes,<br>Ibis armatus galea salutis,<br>Vertice Christo. | Să-ți urmezi drumul pe unde îți place<br>Şi pe ape, şi pe pămînt şi printre duşmani,<br>Vei merge, înarmat cu coiful salvării,<br>Hristos fi-va-n creştet, |

[21] David, profet şi rege al Ierusalimului, este autor al *Psalmilor* (v. Vechiul Testament, *Psalmii*)

[22] Amen-ul, metonimie pentru cîntecul bisericesc.

[23] Profetul Iona, înghițit de un chit, trimis de Dumnezeu, a fost revărsat teafăr, după trei zile şi trei nopți (v. *Iona* 2, 1)



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Advolet missus Raphael, ut olim<br>Tobiae Medis; ita prosequendo<br>Ipse Nicetae comes usque Dacos<br>Angelus adsit. | Să zboare în ajutor Raphael[24], trimis de cer,<br>Precum odată fost-a lui Tobie[25], la Mezi, şi urmîndu-te<br>Pînă la Daci să-i fie însoţitor lui Niceta,<br>Îngerul însuşi. |
| Ducat hunc aeque famulum suum dux<br>Ille, qui quondam profugum minacis<br>Fratris a vultu Deus in salutem<br>Duxit Iacob. | Să-l aibă în pază pe-acest slujitor chiar Dumnezeu<br>Care demult a dus la salvare pe Iacob[26]<br>Cînd acesta fugise din privirea<br>Trufaşului frate. |
| Namque Niceta fugitivus aeque est;<br>Quod semel fecit patriarcha, semper<br>Hic facit, mundo fugiens ad alti<br>Moenia coeli: | Căci Niceta este, deopotrivă, fugar;<br>Ceea ce patriarhul a făcut o singură dată<br>Acesta face mereu, fugind din lume în cetatea<br>Înaltelor ceruri. |
| Et gradus illos, quibus ille vidit<br>Angelos versa vice commeantes,<br>Iste contendit superante nubes<br>Scandere vita: | Şi cu o viaţă peste nori, se străduieşte<br>Să urce vestitele trepte de unde acela<br>Vede îngerii care zboară într-o parte<br>Şi-n alta. |
| Per crucis scalas properans in astra<br>Qua Deus nitens ad humum coruscis<br>E thronis spectat varios labores,<br>Bellaque mentis. | Grăbindu-se, pe scările crucii, spre astre<br>Pe unde Dumnezeu, luminînd, spre pămînt, priveşte<br>Din tronul Său lucitor feluritele munci şi războaiele<br>Minţii |
| Tuque, Niceta, bene nominatus<br>Corporis victor, velut ille dictus<br>Israel, summum quia vidit alto<br>Corde satorem, | Şi tu, Niceta, bine numit învingător[27] al trupului,<br>Precum fu numit acel Israel<br>Pentru că a văzut în adîncul sufletului său pe Semănătorul[28] din ceruri. |
| Unde Nicetes meus approbatur<br>Israelites sine fraude verus,<br>Qui Deum cernit solidae fidei<br>Lumine Christum. | De Care Niceta al meu a fost judecat<br>Fără greşeală, ca adevărat israelit<br>Care contemplă pe divinul Hristos<br>în lumina Curatei credinţe. |
| Hic Deus noster, via nostra semper,<br>Sit comes nobis, sit et antecessor: | Acest Dumnezeu al nostru, calea noastră de totdeauna, |

[24] Îngerul Raphael a fost trimis, spre ajutor lui Tobie (v. *Tob* , 3, 17)

[25] Personaj biblic, v. *Tob.*

[26] Iacob, fiul lui Isaac a fugit, din pricina fratelui său Esau, la unchiul său Laban, în Mesopotamia, la care a slujit ani şi a primit în căsătorie, pe rînd, pe fiicele unchiului său, numite Lia şi Rahila. (*Fc* 28, 10)

[27] Niceta înseamnă, în limba greacă, „învingătorul."

[28] Metafora „Semănător" – *Sator* – este comună pentru scriitorii creştini.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Semitis lumen, pedibusque nostris<br>Sermo lucerna. | Să ne fie Tovarăş şi Mergător Înainte<br>Şi cuvîntul Său să fie lumină pe cărări şi lampă<br>Paşilor noştri. |
| Qua per obscuri vada caeca secli,<br>Luminis veri face dirigamur,<br>Donec optatos liceat salutis<br>Tangere portus, | Prin vadurile oarbe ale veacurilor obscure,<br>Să fim conduşi de facla adevăratei lumini,<br>Ca să ne fie permis să atingem porturile dorite<br>Ale salvării, |
| Quos modo undosum petimus per aequor,<br>Dum vagae mentis fluitamus aestu:<br>Terreo, tamquam fragili carina,<br>Corpore vecti. | Pe care acum le cerem pe mare unduitoare,<br>Cît timp plutim în fierberea minții rătăcitoare,<br>Purtați într-un trup pămîntesc ca într-o Luntre fragilă. |
| Sed gubernaclo crucis hanc regente<br>Nunc ratem, in nobis pia vela cordis<br>Pandimus, Christo referente littus<br>Flamine dextro. | Dar acum, cînd un cîrmaci al crucii conduce corabia,<br>Întindem în noi pînzele pioase ale inimii<br>Căci pe cei fericiți, Hristos îi duce acasă<br>Cu vînt prielnic[29]. |
| Ergo dux idem modo prosequatur<br>Te via, qua nunc properas revertens<br>Ire Niceta, patrioque reddat<br>Limine tutum. | Aceeaşi călăuză să te urmeze pe calea<br>Pe unde acum te grăbeşti să te întorci,<br>O, Niceta, şi să te readucă teafăr<br>În pragul străbun. |
| Sed freto emenso superest viarum<br>Rursus in terra labor, ut veharis<br>Usque felices, quibus es sacerdos<br>Praestitus oras.<br>Tu Philippaeos Macedum per agros<br>Per Tomitanam gradieris urbem,<br>Ibis et Scupos patriae propinquos<br>Dardanus hospes. | Dar, după străbaterea mării, iarăşi rămîne<br>Truda căilor pe uscat, ca să ajungi la<br>Fericitele ţărmuri la care tu ai fost hărăzit ca Preot.<br>Tu vei păşi prin ogoarele filipice[30]<br>Ale macedonenilor şi prin cetatea tomitană,[31]<br>Şi, oaspete al Dardaniei[32], vei ajunge la Scupi[33] vecini<br>Ai patriei tale. |

[29] Imagine similară în Paulinus N., *Epist.,* 23, 30.

[30] Referire la localitatea Philipi din Macedonia. Cuvîntul *Macetum* este o formă sincopată pentru *Macetorum* (cf. Lucanus, *Phar.* 2, 647 şi Statius, *Silv.,* 4, 5)

[31] Toponim controversat. Mulți exegeți, printre care Pagi şi Burn, consideră că toponimul trebuie emendat cu toponimul *Stobitanam <urbem>*. Aceeaşi ipoteză o susține şi D. M. Pippidi: „presupun că *Tomitanam* nu poate fi decît o greşeală de copist pentru *Stobitanam,* etapă inevitabilă pe drumul dintre Tessalonic şi Scupi." (v. studiu *Niceta din Remesiana şi originile creştinismului daco-roman,* în vol. *Contribuții la istoria veche a României,* ediția a II-a, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1967, p. 497-516)



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

O quibus jam tunc resonabit illa
Gaudiis tellus ubi tu rigentes
Edoces Christo fera colla miti
Subdere gentes!

Quaque Riphaeis Boreas in oris
Alligat densis fluvios pruinis,
Hic gelu mentes rigidas superno
Igne resolves.

Nam simul terris animisque duri,
Et sua Bessi nive duriores,
Nunc oves facti duce te gregantur
Pacis in aulam.

Quasque cervices dare servituti,
Semper a bello indomiti negarunt,
Nunc jugo veri domini subactas
Sternere gaudent.
Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exsultat: quod humi manuque
Ante quaerebat, modo mente coelo
Colligit aurum.

O vices rerum! Bene versa forma!
Invii montes prius, et cruenti,
Nunc tegunt versos monachis latrones
Pacis alumnos.

Sanguinis quondam, modo terra vitae est,
Vertitur coelo pia vis latronum,
Et favet Christus supera occupanti
Regna rapinae.

O, de cîte bucurii va răsuna atunci
Acel pămînt unde tu înveți neamuri aspre[34]
Să-şi supună sălbatice grumazuri
Blîndului Hristos!

Pe unde Boreas[35], pe țărmul ripheic[36],
Leagă fluvii du ghețuri groase,
Aici tu dezlegi, cu focul din ceruri, mințile
Înțepenite de geruri.

Căci totodată besii[37] cei duri, prin țarini
Şi prin suflete mai năprasnici ca viforul,
Acum, oi păstorite de tine, se adună-n
Lăcaşul păcii.

Grumazurile pe care, ei, neînfrînți în război,
Au refuzat să le supună sclaviei,
Se bucură acum să le plece sub jugul
Adevăratului stăpîn.
Acum mai bogat prin prețul trudei sale,
Bessul exultă: aurul pe care înainte
Îl cată-n pămînt cu mîna[38], îl culege
Din ceruri cu mintea.

O, ce schimbare! Ce-nfățişare bine rînduită!
Munți neumblați înainte şi sălbateci
Ocrotesc acum tîlhari schimbați în monahi,
Vlăstari ai păcii.

Cîndva pămînt al sîngelui, acum al vieții,
Puterea pioasă a lotrilor se îndreaptă spre cer,
Iar Hristos se alătură tîlharilor[39] care stăpînesc
Celesta împărăție.

[32] Unii exegeți (Walsh, op. cit., p. 374), bazați pe sintagma *Dardanus hospes,* cred că Niceta ar fi mers şi la Troia.

[33] Scupi, cetate în Moesia Superior, azi Skoplie, vecină cu Remesiana.

[34] Strofele 197-276 transfigurează, în mod antologic, activitatea misionară a lui Niceta şi dau seama de talentul poetic al lui Paulinus.

[35] Boreas, vîntul de nord (cf. şi v. 245)

[36] Sintagma „pe țărmul rifeic" are funcție poetică şi se referă la zona nordică, nu la sciții şi sarmații din nordul Dunării sau al Pontului Euxin. Prin conotațiile sale metaforice, nu este relevant pentru aria misionară a lui Niceta.

[37] Bessi sînt o seminție tracă şi locuiesc între Haemus şi Dunăre.

[38] Referire la îndeletnicirea de culegători de aur din rîuri sau din mine.

[39] Privind ajutorul dat de Hristos tîlharilor, v. Paulinus Nol., *Epist.,* 25, 5.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Mos ubi quondam fuerat ferarum,<br>Nunc ibi ritus viget angelorum:<br>Et latet justus, quibus ipse latro<br>Vixit in antris. | Unde fusese cîndva năravul de fiare,<br>Acum stă-n putere rînduiala de îngeri<br>Şi omul cel drept se ascunde în grota în care<br>Trăit-a tîlharul. |
| Praeda fit Sanctis vetus ille praedo,<br>Et gamit versis homicida damnis:<br>Jure nudatus, spoliante Christo,<br>Criminis armis. | Prădătorul cel vechi ajunge pradă sfinţilor,<br>Iar ucigaşul se plînge de pagubele aduse,<br>Gol cu adevărat de armele fărădelegii, cînd<br>Hristos îl dezbracă. |
| Interit casu satanae vicissim<br>Invidus Cain, redivivus Abel<br>Pascit effusi pretio redemtos<br>Sanguinis agnos | Piere, la rîndul său, prin căderea Satanei<br>Pizmaşul Cain şi reînviatul Abel[40]<br>Paşte mieii răscumpăraţi cu preţul<br>Vărsatului sînge. |
| Euge, Niceta, bone serve Christi,<br>Qui tibi donat lapides in astra<br>Vertere, et vivis sacra templa saxis.<br>Aedificare. | Slavă, o. Niceta, bun slujitor al lui Hristos<br>Care ţi-a dăruit harul să preschimbi<br>Pietre în astre şi să înalţi, din stîncă vie,<br>Temple sfinţite. |
| Avios saltus, juga vasta lustras,<br>Dum viam quaeris, sterilemque silvam<br>Mentis incultae superans in agros<br>Vertis opimos. | Tu străbaţi codrii neumblaţi şi creste întinse<br>Cînd cauţi calea şi, înfrîngînd pădurea stearpă<br>A minţii necultivate, tu o preschimbi în<br>Ogoare mănoase. |
| Te patrem dicit plaga tota Borrae<br>Ad tuos fatus Scytha mitigatur,<br>Et sui discors fera te magistro<br>Pectora ponit.<br>Et Getae currunt, et uterque Dacus:<br>Qui colit terrae medio, vel ille<br>Divitis multo bove pilleatus<br>Accola ripae. | Toate ţinuturile lui Boreas te numesc „tată”,<br>La cuvintele tale, scitul se îmblînzeşte<br>Şi, călcîndu-şi firea, părăseşte, sub<br>îndrumarea ta,<br>Sălbatice simţiri.<br>Şi geţii aleargă şi dacul din ambele ţinuturi[41],<br>Cel care cultivă pămîntul în ţara de mijloc<br>Şi cel cu căciulă şi cu boi mulţi, vecin al<br>Mănosului ţărmur. |
| De lupis hoc est vitulos creare,<br>Et bovi junctum palea leonem<br>Pascere, et tutis cava viperarum<br>Pandere parvis. | Aceasta înseamnă să uneşti viţei cu lupi<br>Şi să pască în iarbă leul cel unit cu<br>Boul şi să deschizi borta viperelor<br>Cu mică pază. |
| Namque mansueto pecori coire<br>Bestias pulsa feritate suades,<br>Qui feras mentes hominum polito<br>Imbuis ore. | Căci tu îndemni să se alăture blîndei<br>Turme fiarele, după alungarea cruzimii,<br>Tu care îmbraci minţile barbare ale<br>oamenilor în<br>Vorbă măiastră. |

[40] Cain şi Abel sînt fiii lui Adam şi ai Evei. Cain l-a ucis, din invidie, pe Abel. Aici Abel e simbolul lui Hristos, cf. Paulinus Nol., *Epist.,* 12, 2 şi 38, 3.

[41] Expresia *uterque Dacus,* controversată. Referire la *Dacia Malvensis* şi *Dacia Mediteranea*, ambele în sudul Dunării, nu la dacii din sudul şi din nordul Dunării.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

Orbis in muta regione per te
Barbari discunt resonare Christum
Corde Romano, placidamque casti
Vivere pacem.

Prin tine, într-un ținut tăcut al lumii,
Barbarii învață să cînte, cu inimă
Romană, pe Hristos şi să trăiască puri
În pacea blîndă.[42]

Sic tuo mitis lupus est ovili,
Pascitur concors vitulas leoni,
Parvus extracto trucibus cavernis
Aspide ludit.

Astfel lupul este blînd în țarcul tău
Şi viţelul paşte liniştit cu leul,
Copilul se joacă cu aspida scoasă din
Groaznica grotă.

Callidos auri legulos in aurum
Vertis, et Bessos imitaris ipse,
E quibus vivum fodiente verbo
Eruis aurum:

Tu schimbi pe iscusiții culegători de aur
În aur şi-i imiți pe ei prin ei înşişi
Şi scoți din ei, cu verbul care sapă,
Aurul vieții.

Has opes condens Domino parenni,
His sacrum lucris cumulans talentum,
Audies: Intra Domini perennis
Gaudia laetus.
His, precor, cum te domus alma sancto
Ceperit fratrum numerosa coetu
In choris, et nos pietate cari
Pectoris abde.

Adunînd bogății pentru Domnul cel veşnic,
Sporind talantul cel sfînt cu aceste cîştiguri,
Tu vei auzi: „intră vesel în bucuria
Domnului veşnic."
Cînd casa cea rodnică, numeroasă prin ceata
Sfîntă a fraților, te va fi primit în ceruri;
Rogu-te să ne uneşti acestora şi pe noi prin
credința
Inimii tale alese.

Nam Deo grates, quod amore tanto
Nos tibi adstrinxit per operta vincla,
Vis ut internam valeat catenam
Rumpere nulla.

<Să fim> mulțumitori lui Dumnezeu care
ne-a unit
Cu tine prin atîta iubire cu lanțuri ascunse
Încît nici o forță nu ar putea să rupă
Lăuntrica verigă.

Unde complexi sine fine carum
Pectus, haeremus laqueo fideli;
Quaque contendas, comites erimus
Mente sequaci.

Strînşi, fără sfîrşit, la pieptul tău scump,
Să rămînem uniți cu lanțul credinței
Şi oriunde te vei îndrepta îți vom fi tovarăşi
Cu mintea smerită.

Caritas Christi bene fusa coelo,
Cordibus nostris ita nectit intus,
Ut nec abjuncto procul auferamur
Orbe remoti:

Harul lui Hristos, bine răspîndit în cer,
Ne leagă în inimile noastre astfel încît
Noi cei retraşi, dar nu separați, venim
Atît de departe.

Nulla nos aetas tibi labis unquam,
Orbis aut alter, neque mors revellet;
Corporis vita moriente, vita
Vivet amoris.

Nici un timp, nici o ruină, nici un
Alt pămînt şi nici moartea nu te va smulge;
Cînd se va stinge viața trupului, trăi-va
Viața iubirii.

Dum graves istos habitamus artus,
Mente te semper memori colemus:
Tu petes simus simul in perenni
Tempore tecum.

Cît timp locuim în aceste mădulare greoaie,
Te vom cinsti mereu cu mintea amintitoare[43]
Tu vei cere să fim în templul cel veşnic
Împreună cu tine.

[42] Cf. Horatius, *Carmina,* I, I, 10 v. 1-4.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

| | |
|---|---|
| Namque te celsum meritis, in altum<br>Culmen imponet pretiosa virtus:<br>Inque viventum super urbe magnis<br>Turribus addet. | Căci virtutea cea prețioasă te va așeza pe tine,<br>Ridicat prin merite, într-o înaltă culme<br>Și te va pune în marile turnuri peste cetatea<br>Celor în viață. |
| Nos locis, quantum meritis diremti,<br>Eminus celsis humiles patronis,<br>Te procul sacris socium catervis<br>Suspiciemus.<br>Quis die nobis dabit hoc in illa,<br>Ut tui stemus lateris sub umbra,<br>Et tuae nobis requietis aura<br>Temperet ignem ? | Noi despărțiți prin locuri cît și prin merite,<br>Mult prea umili față de cereștii stăpîni,<br>Te vom privi de departe, tovarăș al cetelor<br>Sfinte.<br>Cine da-ne-va nouă, în ziua aceea,<br>Să stăm la umbra coapsei tale?<br>Și care suflare a liniștii tale potoli-va<br>Flacăra noastră ? |
| Tunc, precor, nostri nimium memento<br>Et patris sancti gremio recumbens,<br>Roscido nobis digito furentem<br>Discute flammam. | Atunci, te rog, amintește-ți mereu de noi,<br>Și, odihnindu-te în brațul Sfîntului Părinte,<br>Cu degetul înrourat[44] înlătură flacăra<br>Care ne mistuie. |
| Nunc abi felix tamen et recedens<br>Semper huc ad nos animo recurre;<br>Esto nobiscum, licet ad paternam<br>Veneris urbem. | Du-te, acum, fericit și totuși revenind,<br>Să te întorci mereu cu sufletul la noi;<br>Fii cu noi, chiar dacă vei fi sosit<br>În urbea strămună. |
| Non enim unius populi magistrum,<br>Sed nec unius dedit esse civem<br>Te Deus terrae, patria ecce nostra<br>Te sibi sumit. | Căci Domnul nu te-a dăruit să fii păstorul<br>Unui singur popor și nici cetățeanul<br>Unei singure țări; iată, patria noastră<br>Te ia pentru sine. |
| Nunc tuos aequa pietate utrisque<br>Divide affectus, et amore nobis,<br>Civibus vultu, gemina morare<br>Civis in ora. | Acum, împarte iubire cu egală credință<br>La unii și la alții și cu dragoste pentru noi<br>Și cu fața spre concetățenii tăi, rămîi cetățean<br>În ambele țărmuri.[45] |
| Forsan et major patria haec habenda,<br>Non manufactis ubi contineris<br>Pectorum tectis; hominesque vivam<br>Incolis urbem. | Poate și această patrie mai mare[46] trebuie prețuită\<br>Unde tu te adăpostești în pereții inimilor<br>Refăcuți de mînă de om și locuiești între oameni,<br>Vie cetate. |
| Sicut antistes, ita dignus almi<br>Hospes es Christi, quia Christianis | Precum episcopii, astfel ești gazdă demnă<br>Al lui Hristos Cel rodnic pentru că tu, |

[43] Sintagmă similară în Paulinus Nol. *Epist.,* XI, 49.

[44] Epitet metaforic din expresia *digito roscido,* ne amintește de parabola lui Lazăr (v. Paulinus Nol. *Epist.,* XXXI, 188)

[45] Expresia *gemina civis in ore* alude poetic la statutul de „cetățean" al Nolei și al Remesianei.

[46] Sintagma *maior patria* se referă poetic la Dacia și Campania.



BDD-A16 © 2009 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)

Mentibus consors, habitas herile
Accola templum.

Jam vale nobis, et in omne nostri
Diligens aevum, bonus usque finem
Duc bonum cursum, positamque justis
Sume coronam.

părtaş,
Locuieşti în inimi creştine lîngă templul
Lui Dumnezeu.

Acum, sănătate, şi iubitor în tot timpul,
Tu, preabunule, petrece viaţa ta fericită
Pînă la sfîrşit şi primeşte coroana cea
hărăzită
Celor drepţi.



BDD-A16 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:27:29 UTC)